

ISSN 2521-1366 (Online), ISSN 2415-802X (Print)

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

***Альманах
наукового товариства «Афіна»
кафедри культурології та музеєзнавства***

Випуск 18

Засновано у 2003 році

Рівне – 2018

ББК 71.0
А 43
УДК 008:168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. Вип. 18 / За ред. проф. В. Г. Виткалова. Рівне: РДГУ, 2018. 195 с.

Головний редактор:

Виткалов С.В. – доктор культурології, професор, культурології та музеєзнавства РДГУ

Редакційна колегія:

- Волков С.М.** – доктор культурології, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту культурології НАМУ
- Виткалов В.Г.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ (заступник головного редактора, відповідальний секретар)
- Випих-Гавронська А.** – доктор мистецтвознавства (габілітований), професор, проректор відділу розвитку Академії ім. Я. Длугоша (Польща)
- Петрова І.В.** – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурно-дозвілєвої діяльності КНУКіМ
- Єфіменко А.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор Українського Вільного університету (Мюнхен, Німеччина)
- Пелех Ю.В.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор із науково-педагогічної та навчально-методичної роботи РДГУ
- Потанчук Т.В.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри пісенно-хорової практики та постановки голосу РДГУ
- Круль П.Ф.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії та історії виконавського мистецтва ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка»
- Кушнарєнко Н.М.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор із наукової роботи ХДАК
- Постоловський Р.М.** – кандидат історичних наук, професор, ректор РДГУ
- Сабадаш Ю.С.** – доктор культурології, професор кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету
- Стоколос Н.Г.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства і теології Національного університету „Острозька академія”
- Костюк Л.К.** – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології і музеєзнавства РДГУ, керівник СНТ «Афіна»
- Швецова-Водка Г.М.** – доктор історичних наук, професор кафедри документальних комунікацій та бібліотечної справи РДГУ
- Яремко-Супрун Н.О.** – доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичного фольклору РДГУ

Рецензент:

Гончарова О.М. – доктор культурології, професор Київського національного університету культури і мистецтв

Науковий редактор і упорядник випуску – **проф. Виткалов В.Г.**

Видання зареєстровано ISSN International Centre (Paris, FRANCE):
ISSN 2521-1366 (Online), ISSN 2415-802X (Print)

Видання індексується Google Scholar, РИИЦ (РФ), Index Copernicus (Польща), «Cosmos» (США) та «Research Gate» (Німеччина)

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 24.11.2017 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р. Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

УДК 792.028

НАВЧАЛЬНА ВИСТАВА ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ФАХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Мельничук Юрій Степанович – доцент кафедри театральної режисури,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
melnichuk_juri@ukr.net

Досліджується проблема розкриття фахових здібностей майбутніх режисерів шляхом спільної творчої діяльності в ході постановки навчальної вистави. Зроблена спроба виявити певну закономірність між колективним процесом творчості і суто індивідуальним підходом до кожного зі студентів, що сприяє формуванню самостійної творчої особистості. Виявляється роль педагога у процесі втілення навчальної вистави шляхом спільної творчості і його вплив на формування мистецького світогляду студентів.

Ключові слова: навчальна вистава, режисер, п'єса, фахові здібності.

Постановка проблеми. В процесі навчання студент режисерської спеціалізації проходить певні етапи освоєння фахової майстерності, що вимагають як ґрунтовних теоретичних знань, так і набуття практичних навичок та вмінь. Важко переоцінити роль навчальної вистави як засобу формування режисерських здібностей. Майбутні режисери повинні вміти працювати з п'єсою: ретельно організувати процес входження в запропоновані обставини, аналізувати і розуміти мотиви вчинків дійових осіб, творчо підходити до народження задуму. Актуальною в процесі навчання є вирішення проблеми врахування індивідуальних особливостей та розкриття творчих здібностей кожного з учасників навчального процесу, а не засвоєння певної суми знань стосовно різних етапів роботи над виставою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підтвердженням актуальності даної проблеми в зарубіжній та вітчизняній театральної педагогіці є праці М. Кнебель [4], А. Ефроса [12], О. Курбаса [7], М. Терещенка [11], М. Сулімова [10], М. Резніковича [9], Р. Коломійця [5], Е. Митницького [8], В. Богатирьова [1], Н. Гусакової [2] й ін. У колі уваги науковців і театральних педагогів теоретична спадщина видатного українського режисера Леся Курбаса, його думки стосовно театральної освіти й підготовки нової генерації режисерів і акторів українського театру. Потрібно відзначити ґрунтовні публікації на цю тему відомих науковців О. Клековина [3] та Н. Корнієнко [6].

Однак особливості розвитку театрального мистецтва початку ХХІ ст. ставлять перед педагогами нові завдання, змушують переглядати змістовні складові навчального процесу. Потрібно враховувати сучасні суспільно-політичні реалії, стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій та вміти використовувати переваги театрального мистецтва, яке пропонує глядачу можливість бути співтворцем театрального дійства, яке відбувається в теперішньому часі на очах у публіки. Театру важко конкурувати з інтернетом, кіно та телебаченням, але є унікальна особливість, що приваблює людей і змушує їх щовечора заповнювати глядацькі зали – можливість стати свідком народження театральної магії. Режисер сьогодні повинен бути особистістю з своїм унікальним баченням світу, спроможним вплинути на сучасного глядача, розбещеного інформаційною сваволею інтернету і якого важко чимось здивувати. Це змушує театральних педагогів більш ретельно готувати майбутніх режисерів до самостійної творчої роботи. Інформаційний бум і стрімкий розвиток цифрових технологій вимагають від театрального мистецтва використовувати сильні сторони театру у повному обсязі. Все складнішою стає професія театрального режисера, який в несамовитих ритмах сучасного життя повинен організувати послідовний і продуктивний творчий процес народження вистави. Завдання педагогів підготувати вихованців до складних перипетій сучасного театрального життя.

Важко переоцінити роль курсової вистави у процесі навчання, де є можливість спробувати на практиці, в ситуації наближеній до умов реального театру, пройти всі етапи роботи над виставою. Педагог повинен зробити все, щоб репетиції стали процесом спільного творчого пошуку, вміння організувати процес «образного перетворення» (за Л. Курбасом) запропонованих обставин п'єси в запропоновані обставини вистави.

Метою статті є виявлення ролі навчальної вистави у розкритті фахових здібностей майбутніх режисерів драматичного театру.

Виклад матеріалу дослідження. В процесі виховання майбутніх режисерів необхідно пам'ятати про комплекс світоглядних та педагогічних проблем, що ідуть поряд із завданнями прикладного характеру. Сам педагог повинен постійно перебувати на шляху власного фахового

зростання, знаходиться у гущі суспільно-політичного та театрального процесу. «Режисура майбутнього – це перш за все співзвучна часові світоглядна позиція, відповідні естетичні ідеали, досконале володіння технологією режисерського мистецтва...Режисер повинен уміти спілкуватися з різноманітними за стилем авторами, різножанровою драматургією, вирішувати їх у сучасній манері, доступній та зрозумілій глядачам» [1; 11].

Надзвичайно важливо розпочати процес навчання вже з підбору драматургічного матеріалу. Для більш ефективної роботи педагог прагне змоделювати ситуацію, наближену до умов реального театру. Перед студентами ставиться завдання: знайти п'єсу для постановки, враховуючи її актуальність та можливості даної трупи. Під трупю маємо на увазі навчальну групу, творчі можливості якої повинні враховуватися при доборі репертуару. Кожен із студентів пропонує п'єсу, обґрунтовує свій вибір і варіант розподілу, які він повинен захистити перед курсом. Особливу увагу потрібно звернути на вміння побачити події драматичного твору крізь призму сучасного стану суспільства і ставлення до цих подій пересічної людини. Адже саме вона є в перспективі потенційним глядачем майбутньої вистави. Проблема п'єси повинна бути проблемою життя. Тому кожен прагне розкрити своє розуміння головної проблеми, надзавдання драматурга та ідеї майбутньої постановки. Зазвичай відбуваються палкі дискусії, що дають змогу студентам спробувати на практиці захистити свій вибір, учитись працювати з колективом, зацікавити своїм баченням п'єси. Педагог акцентує увагу на необхідності випрацювати вміння «закохуватися» в п'єсу та «закохувати» в неї творчий колектив.

Коли вибір зроблено, потрібно знайти власну стратегію «штурму п'єси», за слухним висловом К. Станіславського. Важлива роль педагога, який повинен ненав'язливо спрямовувати роботу в необхідне русло, підштовхнути студентів до вдумливої роботи над драматургією, до виникнення прагнення повернутися до п'єси з метою дослідження головного конфлікту і подієвого ряду, вивчення епохи, авторської стилістики та жанрової природи.

Доречно ще раз згадати К. Станіславського, який закликав: «Не вперед до вистави, а назад до п'єси!». У майбутніх режисерів повинне сформуватися стійке переконання про важливість процесу аналізу п'єси, прагнення перейняти думками твору, зрозуміти авторську біль, його ставлення до подій та вчинків дійових осіб, логіку розвитку кожного характеру. Потрібно запропонувати студентам створити «роман життя» за методикою Г. Товстоногова, «прожити» з героями п'єси всі найважливіші події. Режисерська творчість унікальна і робота над курсовою виставою під керівництвом педагога повинна розкрити для студентів-режисерів специфіку і певні загальні закономірності надзвичайно суб'єктивного процесу аналізу п'єси і народження задуму майбутньої постановки.

Відомий російський театральний педагог, проф. Санкт-Петербурзької Академії театрального мистецтва М. Сулімов стверджує, що потрібно надавати особливої ваги у навчальному процесі продуктивності дорепетиційного етапу роботи режисера над п'єсою. «Режисер наодинці з п'єсою. Це надзвичайно важливий етап у створенні вистави, прихований від стороннього ока, як прихований фундамент будівлі. Але наскільки хиткою і здатною до руйнації є сама найкраща будівля, яка не має фундаменту, або збудована на хиткому, ненадійному фундаменті, настільки розвалюється і руйнується будівля вистави, в якій був поверховим і неглибоким етап режисерського осягнення п'єси» [9; 1].

Потрібно прищеплювати майбутнім режисерам вміння «читати п'єсу серцем», запам'ятовувати перше емоційне враження, а в ході аналізу підтверджувати або спростовувати його. Прагнути зрозуміти мотиви вчинків персонажів, глибоко проникаючи у внутрішній світ кожного. Застерегти від поверховості в аналізі, від літературних коментарів і банальності першого враження, яке необхідно подолати глибоким осягненням усіх запропонованих обставин і їх образним переосмисленням в задумі вистави. Власний досвід, глибока схвильованість і небайдужість до проблем людей і суспільства, прагнення прожити життя героїв спочатку в уяві, а вже під час репетицій зіграти з своїми акторами етюди на позасценічне життя ролі, створити внутрішні монологи героїв, знайти «зерно» характеру і зовнішні манери поведінки. У майбутніх режисерів потрібно випрацювати вміння «закохатися» в п'єсу і вміння «закохати» в неї акторів і всіх, хто бере участь у постановці.

Видатний український режисер Лесь Курбас, дбаючи про виховання кадрів для новітнього національного театру, в 1922 р. заснував першу в Україні режисерську лабораторію, навчання в якій із режисури мало практичний характер, а першим етапом була «робота режисера над п'єсою – дійовий аналіз, п'єса і життя, наукові дані, твори суміжних мистецтв на цю тему, екскурсії та виношування режисерського задуму» [6; 28]. Лесь Курбас заперечував театр як ілюстрацію драматичної літератури. Він у своїй творчій діяльності прагнув довести думку про те, що театральне мистецтво є самостійним, а не похідним від драматургії. Особливе місце у його теоретичній спадщині відведено формування творчої особистості майбутніх акторів та режисерів. Револьюційна епоха вимагала нових підходів до

театральної справи, переосмислення минулого досвіду, пошуку нових шляхів у театральної педагогіці. Режисерська лабораторія, що працювала при театрі «Березіль», ставила питання фахового зростання майбутніх режисерів та акторів. Майстер у циклі лекцій, прочитаних для вихованців протягом 1924 – 1926 рр., виклав своє розуміння театральної педагогіки, змісту і форми процесу виховання молодих митців для українського театру. «Я буду муром стояти за науку режисури, яка у нас проводиться. Я переконався тисячу разів, що режисури по жодних книжках, підручниках вивчити не можна. Що тільки розвиваючись до роботи мистецької, ввійшовши в саму динаміку творчого процесу і подачі театрального видовища, взагалі всього процесу театру можна збагнути, прищепити собі певну майстерність» [6; 181]. Він вважав, що справжній митець це особистість, здатна побачити сучасне йому життя у неповторних образах. Надзвичайно важливо, що Курбас у процесі виховання робить акцент на тому, що необхідно формувати людину з сучасним світоглядом, глибокими знаннями про світ і людину. «Коли говорити про виховання майстрів, то без того не можна обійтися, щоб не говорити про виховання людей. Це більш цінне, як будь-що інше. І жоден митець, якщо він не глибока, не справжня людина, не «характер» – він нічого путнього, глибокого дати не може» [6; 133].

Режисер – співавтор драматурга, в окремих випадках – творча особистість, здатна створити драматургічну основу для майбутньої постановки. Це може бути інсценізація літературного твору або сценічна редакція відомого драматичного твору чи поєднання в одній сценічній композиції декількох творів чи їх фрагментів, що відповідає сучасним театральним тенденціям.

Необхідно поставити завдання студентам теоретично ознайомитися з методом «образного перетворення», який є квінтесенцією його поглядів на театр, на завдання режисера. Лесь Курбас вимагав від своїх режисерів-початківців розвивати літературно-драматичні здібності, щоб створювати театральні видовища співзвучні часу. Завдання сучасного театрального педагога багато в чому співпадають. Глобалізаційні процеси, змішування і напластування різних культур, мистецьких тенденцій і стилів є реаліями нашого життя. Вплив постмодерної естетики на драматургію і театр вимагає від режисера відповідати вимогам часу. Пізнання світу, вміння бачити проблеми сучасного життя, прагнути впливати на нього засобами свого мистецтва, показати людину початку двадцять першого століття в складних стосунках зі світом і з самим собою.

Важливим для навчання режисерів є питання формування творчої особистості, прагнення педагога індивідуально підходити до кожного, розкрити творчу індивідуальність, спрямувати процес освоєння професії в бік формування особистих творчих вражень і мистецьких поглядів. Це слід враховувати в процесі переходу від аналізу до пошуків засобів донесення до глядача виявленого змісту. Режисер і театральний педагог Е. Митницький вважає, що «заслуга професійного викладача може бути єдина – не заважати студенту шукати власний театр і себе в ньому. А надалі його життєвий, культурний і професійний досвід буде вносити своє коригування.

Якщо студент – апологет метафоричного театру, а я, наприклад, направляю його в театр соціальний, побутовий, психологічний, політичний (хоча, до речі, жоден художній театр без психології існувати не може), тим самим я чиню брутальне насильство, позбавляючи студента особистісного образного відчуття світу» [7; 18]. Навчальна вистава – той плацдарм, де студенти-режисери мають змогу відштовхуючись від свого розуміння п'єси, ще за столом винести на суд своє бачення майбутньої постановки, апробувати свої думки стосовно її спрямування та типу театральної образності, манери акторської гри, вирішення часу і простору. Але найважливіше для педагога – загострювати увагу на постійному співставленні драматургічної першооснови з особистими враженнями від сучасного життя. Як воно співвідноситься з подіями п'єси, що повинно хвилювати глядача сьогодні? «Намагатися в можливій для його сприйняття формі пояснити, що є речі вичерпні: змінюється епоха, змінюється стиль, відбуваються соціальні, політичні, етичні метаморфози, і режисер, який пропускає часові епохальні «передислокації», може залишитися голим, як Робінзон на острові. Але якщо проблеми світу – твої проблеми, твій головний біль, ти завжди будеш у процесі. Вони, ці проблеми, в мінливому світі все одно залишаться. Ось до цієї, я б сказав, інстинктивної потреби орієнтування в життєвому морі завжди схиляю своїх учнів», – наголошує Е. Митницький [7; 18].

Важливим етапом у ході постановки курсової вистави є оволодіння студентами методологією репетиційного процесу. Для більш ефективної роботи викладач розбиває п'єсу на епізоди і розподіляє їх між студентами. Кожен, враховуючи спільні домовленості про надзавдання та наскрізну дію вистави готується провести самостійний розбір епізоду: визначає конфлікт, провідну запропоновану обставину, дію і протидію та інші важливі обставини, що визначають поведінку персонажів. Завдання педагога – уважно слідкувати за тим, чи вірно розкриває студент дієву логіку епізоду, чи розуміє суть того, що відбувається між героями, чи може він знайти

емоційно-образну формулу даному процесу, передати його настрій, атмосферу. Потрібно, щоб всі активно брали участь у цій роботі, не уможлядно, не лише з позицій «свого» окремого епізоду. В театральній педагогіці існують певні стереотипи щодо послідовності етапів аналізу п'єси і задуму вистави. Потрібно неухильно культивувати у студентів переконання, що аналіз невіддільний від задуму і навпаки. Студенти можуть познайомитися з методикою проведення репетицій за методом дійового аналізу, звернувшись до праць Г. Товстоногова, М. Кнебель, М. Резніковича. Лише здатність побачити п'єсу класичну у світлі сучасного життя лишає надію на можливу успішну сценічну долю майбутньої постановки.

В українській театральній педагогіці за останнє десятиліття з'явилися праці викладачів – практиків, в яких чимало цінних думок, спостережень, побажань стосовно аналізу драматичного твору та задуму майбутньої вистави, які варто рекомендувати студентам для підготовки до практичної роботи. Професор КНУТКіТ ім. І.Карпенка-Карого Р. Коломієць у своєму посібнику «Чаклування над вимислом. Режисерська аналітика» дає своє тлумачення цього процесу. «Якщо драматург інженерує драматургічний конфлікт у п'єсі засобами літературної виразності, то режисер будує драматургічний конфлікт у просторі й часі сцени засобами театральної виразності. Якщо режисер приступає до постановки, перш за все йому потрібно усвідомити, що саме належить вибудовувати у просторі сцени та сценічному часі, дійовий каркас твору, тобто перебіг подій і вчинків героїв у зміні обставин, що складає сюжет твору, і саме розташування й розгортання змісту в сюжеті. Логічно. Тому й вважатимемо, що режисерський аналіз драматургічного твору є першим і обов'язковим етапом фахової праці режисера над майбутньою виставою. При цьому, не станемо переоцінювати значення режисерської аналітики, мовляв, проаналізував п'єсу – і шлях до постановки відкритий. Все складніше. Так, задум вистави виникає, як правило, услід за аналізом п'єси, але далеко не завжди – в результаті його. Є все-таки хитка межа, де закінчується струнка конструкція раціональних аналітичних побудов і схем (ми, власне, будемо цим займатись) і розверзається віртуальний світ невизначеностей і фантазувань...» [5; 2].

Методика спільної роботи над навчальною виставою вимагає від режисера-педагога не лише ґрунтовної підготовки, але й імпровізаційного самопочуття, вміння створити на заняттях атмосферу творчого пошуку. Хоча студенти повинні зрозуміти, що ніхто не застрахований від помилок, головне – мати чіткі орієнтири, усвідомлювати заради чого ти здійснюєш постановку. Як показує досвід, з аналізом і навіть задумом студенти ще дають собі раду, а що стосується втілення задуму, по суті йде мова лише про невеличкий уривок з п'єси, виникають проблеми. Саме робота пліч-о-пліч із педагогом у процесі втілення задуму дає можливість студенту уважно слідкувати за його методикою репетицій, їх атмосферою, обговорювати незрозуміле, ставити питання і втілювати набутий досвід, працюючи над своїм епізодом.

Відповідальним періодом у процесі постановки навчальної вистави є організація простору, знаходження часо-просторового вирішення і створення сценічного середовища в якому відбуватимуться події вистави. Тут важлива тісна співпраця з викладачем дисципліни «Техніка сцени», підготовча робота зі збору іконографічного матеріалу, створенню ескізів та макету майбутньої постановки. Викладач зі студентами повинні визначитися з опорними точками мізансцен і затвердити схему розміщення елементів оформлення на планшеті сцени. Необхідно пам'ятати, що будь-яке навіть геніальне на перший погляд вирішення сценічного простору повинно пройти апробацію у вигородах.

Особливу увагу потрібно звернути на організацію самостійної роботи студентів над своїми епізодами. Викладач ставить чіткі завдання залежно від етапу роботи: асистент повинен визначити конфлікт епізоду, його провідну запропоновану обставину, знати завдання і дії персонажів, а також мати уявлення про темпоритм і атмосферу. Глибоке проникнення у природу почуттів п'єси дозволить режисеру розпочати пошуки необхідної емоційної тональності, що й визначатиме атмосферу репетицій, а в майбутньому і атмосферу всієї вистави.

Періодично викладач приходять на репетиції асистентів, аналізує їх роботу, вказує на помилки, ставить завдання на наступний період. Асистенти ведуть щоденник репетицій, де записують зауваження, свої думки стосовно постановки, аналізують роботу акторів, атмосферу репетицій. Поступово викладач пропонує студентам ознайомитись із працями визначних режисерів та театральних педагогів, які відповідають даному етапу роботи над виставою. Важливо сформулювати у студентів-режисерів стійкі переконання щодо пріоритетності роботи з актором. Все, що створюється на сцені, має одну мету – допомогти актору якнайповніше реалізувати задум і розкрити глядачеві те, що хвилює автора і режисера. Тільки усвідомлення цієї театральної істини може суттєво

наблизити студентів до оволодіння основами фахової майстерності. Репетиції курсової вистави дають можливість режисерам, з одного боку, побувати в ролі акторів і пройти крок за кроком шлях народження сценічного характеру, а з іншого – спостерігати за роботою в ролі режисера свого товариша-однокурсника. Це дасть цінний матеріал для роздумів над секретами такої відповідальної роботи режисера з виконавцями в основі якої – прагнення зробити актора співтворцем і «розбудити» його творчу природу. Лесь Курбас на засіданні режисерської лабораторії при театрі «Березіль» так висловлювався стосовно цього питання: «Це, що ви, як актори здобудете, ляже в основу вашої режпраці. Уміти з актором говорити – це половина режисера. Актор – найважливіший матеріал. Треба бути митцем, щоб перемогти інерцію, живий матеріал; треба викликати певні процеси асоціативні, психологічні, щоб у актора запрацювала масова інтуїція, щоб він створив те, що вам треба, щоб він при цьому думав, що це він сам вигадав. Дати необхідне актору непомітно – це треба засвоїти» [6; 89].

Педагогу варто вимагати від студентів ведення творчого щоденника і детального аналізу такого унікального двостороннього творчо-педагогічного процесу. Іноді необхідно на індивідуальних заняттях узагальнити весь здобутий досвід, зробити уточнення щодо стратегічних і тактичних завдань, підштовхнути студентів до пошуку власних шляхів у підході до процесу роботи с акторами.

Висновки. Навчальна вистава є важливою формою продуктивної підготовки студентів-режисерів, процесом «спільної творчої діяльності, взаємної творчості викладачів і студентів» [9; 106], сприяє практичному оволодінню навичками дорепетиційного аналізу п'єси, створенню задуму майбутньої постановки. Педагоги повинні готувати студентів до самостійної творчої роботи в умовах сучасного театрального процесу.

У ході проведення репетицій студенти проходять усі етапи роботи над виставою, мають можливість як режисери-асистенти здобувати важливий досвід роботи з актором, пошуку жанрової природи та відповідної авторській стилістиці манери акторської гри. Під керівництвом педагога працюють над оволодіння методикою образного перетворення запропонованих обставин п'єси в запропоновані обставини вистави і роблять впевнені кроки на шляху до самостійної режисерської творчості.

Список використаної літератури

1. **Богатирьов В. О.** Ідеї Леся Курбаса та традиції виховання актора в українській театральній школі. *Актуальні проблеми театру та театральної педагогіки: теорія, методологія, практика*. Зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2014. С. 10-17.
2. **Гусакова Н. М.** Діяльнісна модель творчої особистості майбутнього режисера-педагога. *Вісник ДАКККіМ: Наук. журн. Київ : Міленіум, 2011. № 1. С. 105-107.*
3. **Клековкін О.** Лесь Курбас: система і метод. *Український театр*. 1999. № 4. С. 27-30.
4. **Кнебель М. О.** Поезиза педагогіки. М. : ГИТИС, 2005. 573 с.
5. **Коломієць Р. Г.** Чаклування над вимислом. Режисерська аналітика. *Посіб. для вищ. навч. закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації*. КНУТКіТ ім. І. Карпенка-Карого. Черкаси, 2009. 96 с.
6. **Корнієнко Н. М.** Лесь Курбас: репетиція майбутнього. Київ : Факт, 1998. 468 с.
7. **Курбас Л.** Березіль: Із творчої спадщини / Упор. і прим. М Лабінського; Перед. Ю. Бобошка. Київ : Дніпро, 1988. С. 165-191.
8. **Митницький Е. М.** «Я навчаю людинознавству...». *Український театр*. 2006. № 1. С. 17-19.
9. **Резникович М. Ю.** Долгий путь к спектаклю / Предисл. Е. Г. Холодова. Київ : Мистецтво, 1979. 208 с.
10. **Сулимов М. В.** Режисер наедине с пьесой. О режиссерском анализе пьесы. *Учеб. пособ.* СПб.: Изд-во СПбГАТИ, 1992. 266 с.
11. **Терещенко М. С.** Режисер і театр / Перед. В. Скляренка. Київ : Мистецтво, 1971. 157 с.
12. **Эфрос А. В.** Репетиция – любовь моя. Кн. 1. М. : Изд-во «Парнас», 1993. 318 с.

References

1. **Bogatirov V. O.** Ideyi Lesya Kurbasa ta traditsiyi vihovannya aktora v ukraYinskIy teatralnIy shkoll. *Aktualni problemi teatru ta teatralnoyi pedagogiki: teoriya, metodologiya, praktika*. Zb. nauk. pr. Rivne : RDGU, 2014. S. 10-17.
2. **Gusakova N. M.** Diyalnistna model tvorchoyi osobistosti maybutnogo rezhisera – pedagoga. *Visnik DAKKKIM: Naukoviy zhurnal. Kyiv : Milenium, 2011. № 1. S. 105-107.*
3. **Klekovkin O.** Les Kurbas: sistema i metod. *Ukrayinskiy teatr*. 1999. № 4. S. 27-30.
4. **Knebel M. O.** Poeziya pedagogiki. M. : GITIS, 2005. 573 s.
5. **Kolomiets R. G.** Chakluvannya nad vimislom. Rezhiserska analitika. *Posibnik dlya vischih navchalnih zakladiv kulturi i mistetstv III-IV rivniv akreditatsiyi. NUTKIT im. I. Karpenka-Karogo*. Cherkasi : 2009. 96 s.
6. **Kornienko N. M.** Les Kurbas: repetitsiya maybutnogo. Kyiv : Fakt, 1998. 468 s.
7. **Kurbas L.** Berezil: Iz tvorchoyi spadshini / Upor. i prim. M Labinskogo; Pred. Yu. Boboshka. Kyiv : DnIpro, 1988. S. 165-191.
8. **Mitnitskiy E. M.** «Ya navchayu lyudinoznavstvu...». *Ukrayinskiy teatr*. 2006. № 1. S. 17-19.

9. *Reznikov M. Yu.* Dolgiy put k spektaklyu / Predisl. E. G. Holodova. Kyiv : Mistetstvo, 1979. 208 s.
10. *Sulimov M. V.* Rezhiser naedine s pesoy. O rezhisserskom analize pesyi. Uchebnoe posobie. SPb. : Izdatelstvo SPbGATI, 1992. 266 s.
11. *Tereschenko M. S.* Rezhiser i teatr / Pered. V. Sklyarenka. Kyiv : Mistetstvo, 1971. 157 s.
12. *Efros A. V.* Repetitsiya – lyubov moya. Kn. 1. M. : Izd-vo «Parnas», 1993. 318 s.

УЧЕБНЫЙ СПЕКТАКЛЬ КАК СПОСОБ РАСКРЫТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТОВ

Мельничук Юрий Степанович – доцент кафедры театральной режиссуры,
Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне

Исследуется проблема раскрытия профессиональных способностей будущих режиссеров путем совместной творческой деятельности в ходе постановки учебного спектакля. Сделана попытка выявить определенную закономерность между коллективным процессом творчества и сугубо индивидуальным подходом к каждому из студентов, что способствует формированию самостоятельной творческой личности. Исследуется роль педагога в процессе воплощения учебного спектакля путем совместного творчества и его влияние на формирование художественного мировоззрения студентов.

Ключевые слова: учебный спектакль, режиссер, пьеса, профессиональные способности.

MODALITY OF THE REGISTER: CURRENT TRENDS AND FORMATION OF THE WORLDWIDE

Melnichuk Yuri – Associate Professor, Department of Theater Direction,
Rivne State Humanitarian University, Rivne

In the process of studying, a student of directing specialization passes certain stages of mastering professional skills, which require both sound theoretical knowledge and the acquisition of practical skills and abilities. It is difficult to overestimate the role of the academic performance as a means of forming directing abilities. Future directors must learn how to work with the play: carefully organize the process of entering the proposed circumstances, analyze and understand the motives of the actors, creatively approach the birth of the plan. Extremely relevant during the learning process is solving the problem of taking into account individual characteristics and disclosing the creative abilities of each participant in the learning process, rather than assimilating a certain amount of knowledge in relation to different stages of work on the performance.

Key words: educational performance, Directors, the play, the professional ability

UDC 792.028

MODALITY OF THE REGISTER: CURRENT TRENDS AND FORMATION OF THE WORLDWIDE

Melnichuk Yuri – Associate Professor, Department of Theater Direction,
Rivne State Humanitarian University, Rivne

The purpose of the article is to study the role of the academic performance in the disclosure of the professional skills of future directors of the drama theater.

Research methodology. The realization of the set goal provided for solving the following tasks:

- to trace the peculiarities of the process of analysis of the play in the pre-rehearsal period;
- to find out the role of the educational performance in forming directing abilities and revealing the creative personality of students;
- to study the features of the influence of the personality of the director-teacher on the rehearsal process during the presentation of the educational performance.

Resulty. Undoubtedly, educational activity is an important form of productive training of student directors, the process of «joint creative activity, mutual creativity of teachers and students» [9; 106], it contributes to the practical mastery of the skills of pre-rehearsal analysis of the play, creating the idea of future production. Teachers should prepare students for independent creative work in the contemporary theatrical process

During rehearsals students pass all stages of the performance of the show, have the opportunity as a director's assistant to gain valuable experience with the actor, the search for genre nature and the author's style of acting. Under the direction of the teacher, they work on mastering the method of figurative transformation of the proposed circumstances into the proposed circumstances of the performance and confident steps on the path to independent directing.

Novelty. In the article the problem of revealing professional abilities of future directors is investigated through joint creative activity during the presentation of the educational process. An attempt is made to discover a certain regularity between the collective process of creativity and a purely individual approach to each student, which contributes to the formation of an independent creative personality. The role of the teacher in the process of implementing the educational process through joint work and its influence on the formation of the artistic outlook of students is researched.

The practical significance. The results of the research can be used for the conclusion of educational and work programs on directing and actor's skills, as well as in the development of educational and methodological literature for independent work of students.

Key words: educational performance, Directors, the play, the professional ability.

Надійшла до редакції 5.11.2018 р.

УДК 432.7.11

АНАТОМІЯ ТАНЦЮ ЯК СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ХОРЕОГРАФА

Лобан Тетяна Йосипівна – викладач кафедри хореографії,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
ORCID.0000-0001-9282-6069
yuratanya7@ukr.net

Розглядаються публікації, в яких досліджується питання про природу людського тіла і контексті з роботою танцівника. Автор розглядає потенційні можливості хребта, роботу м'язів тулуба з метою стабілізації хребта і інших складових людського тіла під час проведення занять зі студентами. Аналізується процес нормалізації дихання, як важливої складової руху загалом та танцю зокрема в процесі підготовки фахівця-хореографа.

Ключові слова: педагог-хореограф, підготовка танцівників, хребет, дихання, м'язи тулуба, анатомія танцю.

Постановка проблеми. В сучасному хореографічному мистецтві актуальним є питання підготовки педагогів-хореографів такого рівня, які б виховували здорових танцівників, здатних керувати своїм тілом та динамічно виражати себе в процесі творчої діяльності. Утім, в Україні сьогодні фактично відсутні програми профілактики травм танцівників, які вже використовуються багатьма балетними школами та танцювальними студіями Європи США. Тому потреба у поширенні практичних та корисних знань про людське тіло, тісно пов'язаних із роботою танцівника, поданих у цих працях, залишається вкрай актуальною, як і розробка власних методик роботи з різними віковими групами.

Аналіз досліджень та публікацій. Анатомію танцю розглядає Джозеф С. Хавилер у праці «Тело танцюра. Взгляд на танцы и тренировки», акцентуючи увагу на оволодінні знаннями про будову та функції тіла людини і їх застосування в практиці підготовки майбутніх професіоналів. Серед інших – С. Хавилер, який аналізує причини та наслідки травм і пропонує низку прийомів, спрямованих на їх уникнення [4].

Жакі Грін Хаас у книзі «Анатомія танцю» детально описує різні частини тіла, задіяні у танці та розкриває анатомію дихання, розглядає роль м'язів тулуба в танцювальних рухах. При цьому автор пропонує низку вправ, які активізують відразу декілька частин тіла [3] і допомагають йому досягти максимальної пластичності.

У праці «Анатомия физических упражнений» М. Інгерлейб розглядає специфіку роботи м'язів під час виконання певних типів вправ та їх дію на органи і системи людського організму. Автор аналізує хвороби, які можна вилікувати за допомогою тих чи інших вправ, а також стан танцівника, за якого краще утриматися від фізичних навантажень [1].

Мета статті полягає в дослідженні роботи різних груп м'язів тулуба та їх ролі в танцювальних рухах, умінні ефективно користуватися диханням для підвищення ефективності роботи м'язів для досягнення гармонійного руху.

Виклад матеріалу дослідження. Техніка танцю, як частина фахової дисципліни, тривалий час викладалася практично без анатомічного аналізу. Але сьогодні вимагає від педагога-хореографа розбиратися в азах анатомії і фізіології людини і на цій підставі будувати подальшу підготовку танцівників та майбутніх хореографів.

Кожна вправа, як відомо, має певний сенс. Робота біля станка призначена для того, аби покращити фізичну організацію тіла. В той же час технічна підготовка повинна спрямовуватися на розвиток м'язової сили і координації рухів, аби вберегти танцівника від можливих травм. Педагог-хореограф повинен розуміти, як працюють різні групи м'язів у кожній із танцювальних позицій [3; 5].

Таким чином, викладач танців аби уникнути травм, повинен уважно ставитися до форм руху тіла на кожній стадії проведення занять. Важливо пам'ятати, що вісі та кути тіла індивідуальні, а біологічний вік не обов'язково співпадає з календарним.

ЗМІСТ

<i>Постоловський Р. М.</i> Вітальне слово	3
<i>Виткалов С. В., Виткалов В. Г.</i> Культурна діяльність як предмет наукового аналізу	4

Розділ I. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА РЕТРОСПЕКТИВА ЛЮДСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

<i>Бондарчук Я. В.</i> Відображення найдавніших культів у сакральних календарях палеоліту	8
<i>Чечельницька Г. В.</i> Крос-культурні компетенції в процесі крос-культурної взаємодії	16
<i>Марцинковський С. Л., Марцинковська І. М.</i> Україна та європейський культурно-освітній простір	22
<i>Кучина Н.І., Поліщук А. В.</i> Розвиток клубної діяльності в історичному аспекті	28
<i>Глушук О. Г., Малійчик В. С.</i> Рівненщина крізь призму державного архіву Рівненської області	34
<i>Логвиченко А. С., Казначєєва Л. М.</i> Діяльність музеїв м. Новоград-Волинського	39
<i>Підцерковна Я. Й., Павлунь В. Р.</i> Дитяче умеблювання в інтер'єрі поліської хати: колиска	45

Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Діба О. П., Тадля О. М.</i> Компетентнісно-орієнтовані завдання в системі вищої освіти у сфері культури і мистецтв	53
<i>Давидовський К. Ю.</i> Синтез видів музичної пам'яті як методологічний чинник подолання естрадного хвилювання у студентів виконавських факультетів закладів музичної освіти	59
<i>Кобрин Н. В.</i> Особливості аудіальних форм роботи на уроках української музики у спеціалізованій освіті	65
<i>Обух Л. В.</i> Особливості підготовки менеджерів музичної культури у вищих мистецьких навчальних закладах	72
<i>Мельничук Ю С.</i> Начальна вистава як засіб розкриття фахових здібностей студентів	77
<i>Лобан Т. Й.</i> Анатомія танцю як складова у підготовці майбутнього хореографа	83
<i>Мохнюк Р. С.</i> Культуротворча складова майстер-класів у системі андрагогіки	87
<i>Самохвалова А. І., Онищенко Н. Г.</i> Проблеми викладання еколого-правових дисциплін на прикладі курсу «Екологічне право» у технічних вищих навчальних закладах	94
<i>Натаров В. П.</i> Деякі методичні прийоми управління інформацією діяльністю студентів на лекції	98
<i>Стихун Н. В.</i> Розвиток професійної майстерності вчителів засобами театрального мистецтва у сучасних умовах загальноосвітньої школи	103
<i>Гаврилюк Л. В., Казначєєва Л. М.</i> Формування творчої особистості у літературно-мистецькій студії Сарненського районного будинку дітей та молоді	109
<i>Романюк О. В.</i> Організація функціонального простору для початкових класів	114

Розділ III. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПАРАДИГМА УКРАЇНИ В РОЗМАЇТТІ ВИЯВІВ

<i>Маркевич Л. А.</i> Від історичної генези балетної форми до театральньо-сценічного коду національної балетної вистави	120
<i>Волошина Л. П.</i> Класичний танець як основний напрям хореографічної освіти	127
<i>Шевченко М.</i> Муніципальна капела бандуристів м. Івано-Франківська: історія становлення, творча діяльність, мистецькі здобутки	133
<i>Легка І. П.</i> Фундаментальні принципи обробки танцювального фольклору та методи їх використання в народно-сценічній хореографії	137
<i>Цімох Н. І.</i> Становлення та розвиток жанрів радянського телебачення	143
<i>Чорна К. В.</i> Феномен інфотейнменту в телевізійних програмах	148
<i>Ляхтюк І. Р.</i> Перекладання барокової органної музики для баяна : на прикладі органної токати і фуги Ре- Мінор Й. С. Баха	153
<i>Чикалюк Г.</i> Історіографія досліджень музичного життя Рівненщини доби державної незалежності України	157
<i>Велінець Б.</i> Колекціонування творів ювелірного мистецтва : специфіка утворення зібрань	164
<i>Глуцук О. Г., Бартош К. С.</i> Publicart як сучасна культурно-мистецька практика: вітчизняний та зарубіжний досвід	170

Розділ IV. ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

<i>Черепанин М. В.</i> «Крила мрії» як форма реалізації мистецької практики в сучасних умовах.....	176
<i>Костюк Л. К., Усик О.</i> «Серпанок» в українському народному вбранні: культурологічний аспект	178
<i>Гадзицька С. Р.</i> Кетрін Менсфілд : від короткого оповідання до світового визнання	183
<i>Вальд Б.</i> Регіональні програми українського друку: досвід Рівненщини	186

CONTENTS

<i>Postolovskiy R.</i> Congratulatory word	3
<i>Vytkalov S., Vytkalov V.</i> Cultural activity as a subject of scientific analysis	4

Part I. HISTORICAL AND CULTURAL RETROSPECTIVE OF HUMAN CREATIVITY

<i>Bondarchuk Y.</i> The ancient cults reflection in the paleolithic sacred calendar	8
<i>Chechelnytska H.</i> Cross-cultural competences in implementation of the cross-cultural communication process	16
<i>Martsynkovskiy S, Martsynkovska I.</i> Ukraine and European cultural and education space	22
<i>Kuchyna N., Polishchuk A.</i> Development of club activities in the historical context	28
<i>Glushchuk O., Maliychyk V.</i> Rivne region through the prism of the state archive of the Rivne region	34
<i>Logvichenko A., Kaznacheieva M.</i> The work of the museums of Novohrad-Volynsky	39
<i>Pidserkovna Y., Pavlun V.</i> Children furnishing in polissia hut interior: a cradle	45

Part II. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT OF CULTURAL ACTIVITY

<i>Dyba E., Tadlya A.</i> Competent – oriented challenges in the system of higher education in the sphere of culture and arts	53
<i>Davydovskiy K.</i> Synthesis of types of musical memory, considered as a methodological factor for overcoming variety excitement among students of the performing departments of musical education institution	59
<i>Kobryn N.</i> The features of the auditing methods of training at Ukrainian music lessons at specialized education	65
<i>Obukh L.</i> Training of managers of music culture in higher art educational establishments	72
<i>Melnichuk Y.</i> Modality of the register : current trends and formation of the worldwide	77
<i>Loban T.</i> Anatomy of dance as a composition for the preparation of the future choreographer	83
<i>Mokhnyuk R.</i> Cultural composition of master classes in the system of adaptation	87
<i>Samokhvalova A, Onischenko N.</i> The main problems of teaching ecological and legal disciplines on the basis of a course «Environmental law» in the technical higher educational institutions	94
<i>Natarov V.</i> Some teaching methods for managing students’ cognitive-activity at lectures	98
<i>Stykhun N.</i> Development of professional skills of teachers by means of theatrical art in the modern conditions general school	103
<i>Gavrulyuk L., Kaznacheieva L.</i> The formation of a creative person in the literary and artistic studio of Sarny district house of children and youth	109
<i>Romanyuk O.</i> Organization of functional space for initial classes	114

Part III. PEDAGOGICAL PROBLEMS OF MODERN HIGH SCHOOL

<i>Markevych L.</i> From historical genesis of ballet form to theater scenic code of national Baltic performance	120
<i>Voloshyna L.</i> Classical dance as the basic aspect of choreographic education in high school	127
<i>Shevchenko M.</i> Municipal Capella of bamdurist of the city Ivano-Frankivsk: history of development, creative, performing activity	133
<i>Lehka I.</i> Fundamental principles of processing of dance folklore and dance folklore and methods of their use in folk stage choreography	137
<i>Tsimokh N.</i> Tendencies of becoming and development of genres of soviet television	143
<i>Chernaya C.</i> The phenomenon of infotainment is in telecasts	148
<i>Lakhtiuk I.</i> The transposition of baroque organ music for the accordion on the example of J.S. Bach's tokati and fugue D-moll	153
<i>Chykalyuk G.</i> Historiography of studies of musical life of the Rivnenshyna during the period of state independence	157
<i>Velinets B.</i> Festival tourism as a significant component of the event tourism in Rivne region	164
<i>Glushchuk O., Bartosh K.</i> Ublicaret as a modern cultural and artistic practice: domestic and foreign experience	170

Part IV. CULTURAL AND ARTISTIC PARADIGM OF UKRAINE IN THE DIVERSITY OF MANIFESTATIONS

<i>Cherepanyn M.</i> Vasylovych «Wings of dream» as a form of realization of artisti practice in modern conditions»	176
<i>Kostiuk L, Usyk O.</i> Gauze use in Ukrainian folk costume: culturological aspect	178
<i>Hadzytska S.</i> Katherine Mansfield: from a short storyto world recognition	183
<i>Vald B.</i> Program of the providing of Ukrainian book to local population (in the example of Rivne region)	186

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

АЛЬМАНАХ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА «АФІНА» КАФЕДРИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА
МУЗЕЄЗНАВСТВА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ВИПУСК 18

Наукове редагування і коректура – *проф. Виткалов В.Г.*
Упорядкування, верстка та макет – *проф. Виткалов С.В.*
Відповідальний за випуск – *Виткалов В.Г.*

Підписано до друку 24.11.2018. Замовлення № 227/1.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 21.8. Наклад 100 прим.

Адреса редакції: м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. 0(362) 63-42-62

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства «Афіна» кафедри культурології та музеєзнавства. Вип. 18 / За ред. проф. С. В. Виткалова. Рівне : РДГУ, 2018. 195 с.

*Свідотство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р.
Зареєстрованого Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.*

ISBN 978-966-8424-77-9

**ББК 71.0
УДК 08:168.522**

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12